

KOMPARÁCIA VYBRANÝCH DÁVOK NEMOCENSKÉHO POISTENIA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A V ČESKEJ REPUBLIKE

COMPARISON OF SELECTED SICKNESS INSURANCE LEVIES IN SLOVAK REPUBLIC AND THE CZECH REPUBLIC

EMÍLIA BALÁŽOVÁ

ABSTRAKT

Príspevok je zameraný na výpočet a porovnanie poskytovaných dávok nemocenského a materského/peňažnej pomoci v materstve v roku 2002, 2012 a 2015, teda v období pred účinnosťou zákona č. 461/2003 o sociálnom poistení v SR a zákona č. 187/2006 Zb. o nemocenskom poistení v ČR a obdobím platnosti týchto zákonov upravených o príslušné novelizácie, pre zamestnancov a pre povinne poistené samostatne zárobkovo činné osoby, resp. dobrovoľne nemocensky poistené osoby samostatne zárobkovo činné. Modelové príklady umožňujú porovnať systémy nemocenského poistenia oboch republík a sledovať dopad legislatívnych zmien na poistencov nemocenského poistenia. Vypočítané výsledky sú v závere príspevku zhodnotené.

Kľúčové slová: nemocenské poistenie, zamestnanec, samostatne zárobkovo činná osoba, osoba samostatne zárobkovo činná

ABSTRACT

The paper is focused on the calculation and comparison of provided sickness and maternity/maternity allowance in 2002, 2012 and 2015, over the period before force of Act. no. 461/2003 about social insurance in Slovakia and the Act. no. 187/2006 Coll. on Health Insurance in the Czech Republic and the validity of these laws governed by the relevant amendments, for employees and for compulsorily insured self-employed persons, respectively. voluntary sickness insured self-employed. Model examples allow the comparison of sickness insurance schemes of both countries and tracking the impact of legislative changes on sickness insurance of the insured. The calculated results are evaluated at the end of the paper.

Keywords: health insurance, employee, self-employed, self-employed

ÚVOD

Skutočný stav sociálno-ekonomického a politického systému každej spoločnosti odzrkadľuje sociálna politika. Nástrojom sociálnej politiky je sociálne zabezpečenie, ktorého základný cieľ je garantovať jednotlivcom i rodinám istotu udržania úrovne a kvality života v sociálne či ekonomicky rizikových situáciách. Najdôležitejšiu časť sociálneho zabezpečenia predstavuje sociálne poistenie. V prípade existencie rizika zaist'uje predpoklad podpory v budúcnosti. Realizáciou rôznych opatrení umožňuje opätovné navrátenie pracovnej schopnosti a pre poistencov a ich rodiny predstavuje určitú ekonomickú istotu prostredníctvom poskytovania sociálnych dávok. V oblasti sociálneho poistenia ide hlavne o dosiahnutie všeobecnosti a povinnosti poistenia pre všetkých ekonomicky aktívnych občanov, vytvorenie centrálnej verejnej inštitúcie na spravovanie nemocenského poistenia, oddelenie financovania od štátneho rozpočtu a jeho realizácia z vytvorených zdrojov z príspevkov zamestnancov, zamestnávateľov, kde štát vystupuje ako garant plnenia poistných nárokov a kontrolný orgán nad výkonom poistenia. Sociálny systém v SR a v ČR vychádza z kontinentálnej tradície, založenej predovšetkým na povinnom sociálnom poistení pracujúcich. Jeho neoddeliteľnou súčasťou je nemocenské poistenie, ktoré spolu s úrazovým a dôchodkovým poistením patrí k systémom s najdlhšou tradíciou. Existujúce systémy zákonného nemocenského poistenia obidvoch krajín sa vytvárali postupne, v dlhodobom horizonte majú spoločný historický základ a prešli mnohými zmenami. Dôkazom odlišného vývoja nemocenského poistenia sú zaznamenané rozdiely vo výške poistného, v podmienkach pre splnenie účasti na poistení, stanovení denného vymeriavacieho základu, určení rozhodujúceho obdobia, spôsoboch výpočtu vybraných nemocenských dávok a výškach percentuálnych sadzieb poistných dávok. Podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení sa z nemocenského poistenia v SR poskytujú nemocenské dávky a to: nemocenské, ošetrovné, vyrovnávacía dávka, materské. Sústava dávok nemocenského poistenia zahŕňa poistenie počas krátkodobých sociálnych udalostí vo forme peňažných dávok, odvodených z výšky príjmu, ktorý nahrádzajú. Medzi tieto krátkodobé sociálne udalosti patrí: dočasná pracovná neschopnosť pre chorobu alebo úraz, karanténa nariadená podľa predpisov o boji proti prenosným chorobám, ošetrovanie chorého člena rodiny, starostlivosť o dieťa do desiatich rokov veku, tehotenstvo, materstvo spojené so starostlivosťou o novonarodené dieťa. „Dávky nemocenského poistenia sa poskytujú za predpokladu splnenia zákonom ustanovených všeobecných podmienok nároku ustanovených zákonom na nemocenské dávky a ďalších osobitných podmienok nároku na jednotlivé dávky a skupiny poistencov, t. j. zamestnancov, povinne nemocensky poistené samostatne zárobkovo

činné osoby a dobrovoľne nemocensky poistené osoby“ (Pechová, 2008, s. 60). Podmienkou na výplatu nemocenských dávok je účasť na nemocenskom poistení vyššie uvedených osôb. Z nemocenského poistenia sú v ČR v zmysle zákona č. 187/2006 Zb. o nemocenskom poistení poskytované poisteným osobám tieto dávky: nemocenské, ošetrovné, vyrovnávací príspevok v tehotenstve a materstve, peňažná pomoc v materstve. „Soustava dávek nemocenského pojištění zásadně zahrňuje pojištění krátkodobých následků některých sociálních událostí peněžitými dávkami odvozenými z výše výdělku, který podstatně nahrazují. Podmínkou nároku na dávku nemocenského pojištění je, že v důsledku definované sociální události skutečně dochází ke ztrátě výdělku. Sociálními událostmi, které vyvolávají životní situace s potřebou krátkodobého zabezpečení, jsou: dočasná pracovní neschopnost, nařízená karanténa, těhotenství a mateřství, ošetřování člena domácnosti nebo péče o něj“ (Krebs, 2007). Povinne poistené fyzické osoby pre účely nemocenského poistenia sú zamestnanci. Do okruhu dobrovoľne nemocensky poistených osôb patria osoby samostatne zárobkovo činné a zahraniční zamestnanci, ktorých účasť na nemocenskom poistení je podmienená výkonom samostatnej zárobkovej činnosti na území ČR alebo mimo územia, podľa oprávnení vyplývajúcich z právnych predpisov ČR a podaním prihlášky na nemocenské poistenie. Účasť povinne a dobrovoľne nemocensky poistených osôb na nemocenskom poistení je základnou podmienkou na výplatu nemocenských dávok

1 Ciele a metodika

Cieľom príspevku je analýza systémov nemocenského poistenia v SR a v ČR a komparácia výpočtu vybraných nemocenských dávok v rokoch 2002, 2012 a 2015 v oboch krajinách. Uvedené roky boli zvolené pri porovnávaní dávok nemocenského poistenia preto, aby sa poukázalo na zmeny v poskytovaní nemocenských dávok pred schválením a po účinnosti zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v SR a zákona č. 187/2006 Zb. o nemocenskom poistení v ČR. Pre splnenie hlavného cieľa bolo nevyhnutné splnenie čiastkových cieľov: výpočet dávok nemocenského poistenia a analýza dopadu legislatívnych zmien v nemocenskom poistení na ich výšku. V príspevku boli použité metódy výpočtu vybraných nemocenských dávok pre zamestnancov a samostatne zárobkovo činné osoby podľa platných legislatívnych úprav.

Na výpočet vybraných nemocenských dávok sme použili tieto vzorce pre SR:

- nemocenské

priemerná denná mzda x 70 % x 3 pracovné dni + priemerná denná mzda x 90 % x ďalšie pracovné dni dočasnej pracovnej neschopnosti (rok 2002)

denný vymeriavací základ x 25 % x 3 kalendárne dni + denný vymeriavací základ x 55 % x ďalšie kalendárne dni dočasnej pracovnej neschopnosti (rovnako v roku 2012 a 2015)

- materské

priemerná denná mzda x 90 % x 5 pracovných dní x 28 týždňov (rok 2002)

denný vymeriavací základ x 60 % x 7 kalendárnych dní x 34 týždňov (rok 2012)

denný vymeriavací základ x 65 % x 7 kalendárnych dní x 34 týždňov (rok 2015)

Na výpočet vybraných nemocenských dávok sme použili tieto vzorce pre ČR:

- nemocenské

redukovaný denný vymeriavací základ x 55 % x 3 kalendárne dni + redukovaný denný vymeriavací základ x 69 % x ďalšie dni dočasnej pracovnej neschopnosti (rok 2002)

redukovaný denný vymeriavací základ x 60 % x počet kalendárnych dní od 22. dňa trvania dočasnej pracovnej neschopnosti (rok 2012)

redukovaný denný vymeriavací základ x 60 % x počet kalendárnych dní od 15. dňa trvania dočasnej pracovnej neschopnosti (rok 2015)

- peňažná pomoc v materstve

redukovaný denný vymeriavací základ x 69 % x 7 kalendárnych dní x 28 týždňov (rok 2002)

redukovaný denný vymeriavací základ x 70 % x 7 kalendárnych dní x 28 týždňov (rovnako v roku 2012 a 2015).

Výpočty boli zamerané na dve najväčšie skupiny poistencov nemocenského poistenia v oboch krajinách, pre zamestnancov na základe priemernej mzdy, dosiahnutej v hospodárstve SR a ČR, pre samostatne zárobkovo činné osoby na základe minimálnych a maximálnych vymeriavacích základov platných pre SR a ČR v danom období. Tieto údaje boli použité z Registra Sociálnej poisťovne SR, Ústredia Českej správy sociálneho zabezpečenia a Štatistických úradov oboch republík. Za účelom dosiahnutia porovnateľnosti boli výpočty zamerané na tie druhy nemocenských dávok, ktoré v zmysle platných legislatív oboch krajín prináležia rovnako zamestnancom ako aj samostatne zárobkovo činným osobám.

2 PRÍKLADY VÝPOČTU NEMOCENSKEJ DÁVKY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A ČESKEJ REPUBLIKE

Podstatnú zmenu v systéme nemocenského poistenia v Slovenskej republike spôsobili prijatie zákona 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení s účinnosťou od 1. januára 2004 a v Českej republike prijatie zákona č. 187/2006 Zb. o nemocenskom poistení, ktorý vstúpil do platnosti od 1. januára 2009. Pre porovnanie vývoja systémov nemocenského poistenia v týchto krajinách preto uvádzame výpočet vybraných nemocenských dávok pre zamestnanca a samostatne zárobkovo činnú osobu v rokoch 2002, 2012 a v roku 2015.

2.1 Poistné dávky v Slovenskej republike v roku 2002

- **Nemocenské – zamestnanec**

Pani Nováková je zamestnankyňa a v roku 2002 bola uznaná za dočasne práceneschopnú od 1. februára do 28. februára 2002, teda 20 pracovných dní, pričom nemocensky poistená bola od 1. októbra 1997. Rozhodujúcim obdobím na určenie výšky priemernej čistej mzdy pripadajúcej na pracovný deň je v tomto prípade rok 2001. Ročný čistý príjem pani Novákovej v roku 2001 bol 148 380 Sk. Rok 2001 mal 251 pracovných dní + 10 dní sviatkov, ktoré sa kladú na úroveň pracovným dňom. Čistá denná mzda je v tomto prípade 569 Sk (148 380 Sk : 261 dní). V zmysle zákona č. 54/1956 Z. z. sa nemocenské poskytuje maximálne zo sumy 350 Sk pri päťdennom pracovnom týždni, preto pre určenie nemocenského pre pani Novákovú vychádzame z tejto hodnoty. Sociálna poisťovňa vyplatí pani Novákovej nemocenské za dvadsať pracovných dní vo výške 6 090 Sk.

- **Nemocenské - samostatne zárobkovo činná osoba**

Pán Holý je samostatne zárobkovo činná osoba od 1. júla 1996. Od 1. februára do 28. februára 2002 bol uznaný za dočasne práceneschopného, pretože spĺňa podmienku a v posledných dvoch rokoch sa zúčastnil na nemocenskom poistení 270 dní, vzniká mu nárok na nemocenské. Rozhodujúcim obdobím na určenie výšky priemernej dennej sumy vymeriavacieho základu je rok 2001, v ktorom zaplatil poistné z minimálneho vymeriavacieho základu pre nemocensky poistené samostatne zárobkovo činné osoby vo výške 2 304 korún (4 000 Sk x 4,8 % x 12 mesiacov). Sociálna poisťovňa by v tomto prípade vyplatila pánovi Holému za dvadsaťosem kalendárnych dní dočasnej práceneschopnosti 6 150 Sk.

- **Peňažná pomoc v materstve – zamestnanec**

Pani Kováčová je zamestnankyňa nemocensky poistená od 1. septembra 1997. Lekár jej určil očakávaný termín pôrodu na 1. marca 2002. Rozhodujúcim obdobím na určenie výšky priemernej čistej mzdy pripadajúcej na pracovný deň je rok 2001. Ročný čistý príjem pani Kováčovej v roku 2001 bol 148 380 Sk. Rok 2001 mal 251 pracovných dní + 10 dní sviatkov,

ktoré sa kladú na úroveň pracovným dňom. Čistá denná mzda je v tomto prípade 569 Sk (148 380 Sk : 261 dní). V zmysle zákona č. 54/1956 Z. z. o nemocenskom poistení zamestnancov sa peňažná pomoc v materstve poskytuje maximálne zo sumy 350 Sk pri päťdennom pracovnom týždni. Sociálna poisťovňa vyplatí pani Kováčovej peňažnú pomoc v materstve za dvadsaťosem týždňov vo výške 44 100 Sk.

- ***Peňažná pomoc v materstve – samostatne zárobkovo činná osoba***

Pani Veselá je povinne poistená samostatne zárobkovo činná osoba od 1. júla 1995. Lekár jej určil očakávaný termín pôrodu na 1. marca 2002, pretože spĺňa podmienku a v posledných dvoch rokoch sa zúčastnila na nemocenskom poistení 270 dní, vzniká jej nárok na peňažnú pomoc v materstve. Rozhodujúcim obdobím na určenie výšky priemernej dennej sumy vymeriavacieho základu je rok 2001, v ktorom zaplatila poistné z minimálneho vymeriavacieho základu pre nemocensky poistené samostatne zárobkovo činné osoby vo výške 2 304 korún (4 000 Sk x 4,8 % x 12 mesiacov). Sociálna poisťovňa vyplatí pani Veselej peňažnú pomoc v materstve za dvadsaťosem týždňov v sume 23 285 Sk. V prípade, že by pani Veselá platila poistné na nemocenské poistenie v roku 2001 z maximálneho vymeriavacieho základu, zaplatila by Sociálnej poisťovni poistné vo výške 18 432 korún. Sociálna poisťovňa by v tomto prípade vyplatila pani Veselej peňažnú pomoc v materstve v sume 44 100 Sk za obdobie dvadsaťosem týždňov.

2.2 Poistné dávky v Českej republike v roku 2002

Nemocenské poistenie zamestnancov v roku 2002 upravuje zákon č. 54/1956 Z. z. o nemocenskom poistení zamestnancov v znení neskorších predpisov, nemocenské poistenie osôb samostatne zárobkovo činných upravuje zákon č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov, poistné na nemocenské poistenie upravuje zákon č. 589/1992 Zb. o poistnom na sociálne zabezpečenie a príspevku na štátnu politiku zamestnanosti v znení neskorších predpisov. Zamestnanci platili na nemocenské poistenie povinne 1,1 % hrubej mzdy, osoby samostatne zárobkovo činné dobrovoľne 4,4 %. Rozhodujúcim obdobím pre výpočet nemocenských dávok zamestnancov je kalendárny štvrťrok predchádzajúci kalendárnemu štvrťroku, v ktorom vznikla poistná udalosť. Rozhodujúcim obdobím osôb samostatne zárobkovo činných je spravidla kalendárny rok predchádzajúci kalendárnemu roku, v ktorom vznikla poistná udalosť. Priemerná mzda v hospodárstve ČR podľa údajov Štatistického úradu ČR bola v roku 2001 vo výške 14 750 Kč a v roku 2002 vo výške 15 911 Kč. V roku 2002 sa vymeriavací základ pre výpočet nemocenských dávok redukoval podľa

dvoch redukčných hraníc vo výške 480 Kč a 690 Kč. Minimálny ročný vymeriavací základ osôb samostatne zárobkovo činných na dôchodkové poistenie a štátnu politiku v nezamestnanosti bol na úrovni 19 800 Kč. Pri výpočte jednotlivých dávok pre konkrétne subjekty sme postupovali v zmysle metodiky podobne ako v roku 2002 v SR. Vypočítané údaje, uvedené v tabuľke 1, sú prepočítané konverznými kurzami, pre SR 1 € = 30,126 Sk, pre ČR 1 € = 31,91 Kč.

Názov dávky nemocenského poistenia		Slovenská republika		Česká republika	
		Suma zaplateného poistného v roku 2001 v €	Suma vyplatenej dávky v €	Suma zaplateného poistného v roku 2001 v €	Suma vyplatenej dávky v €
Nemocenské – zamestnanec		68,94	202,15	61,02	282,42
Nemocenské SZČO/OSVČ	min.	76,48	107,81	27,30	32,34
	max.	611,83	204,14	670,13	356,10
Materské – zamestnanec		68,94	1 463,85	61,02	2047,04
Materské SZČO/OSVČ	min.	76,48	772,92	27,30	233,12
	max.	611,83	1 463,85	670,13	2568,35

Tabuľka 1 Sumár vypočítaných nemocenských dávok v roku 2002

Zdroj: vlastné spracovanie

2.3 Poistné dávky v Slovenskej republike a Českej republike v roku 2012

Podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov v SR v roku 2012 zamestnanec platí nemocenské poistenie vo výške 1,4 %, povinne nemocensky poistená samostatne zárobkovo činná osoba 4,4 %. Rozhodujúce obdobie na zistenie vymeriavacieho základu pre výpočet nemocenských dávok v roku 2012 je rok 2011, v ktorom minimálny vymeriavací základ pre povinne nemocensky poistenú samostatne zárobkovo činnú osobu bol vo výške 329,06 € a maximálny vymeriavací základ bol 1 116,75 €. Priemerná mzda v hospodárstve SR podľa údajov Štatistického úradu SR predstavovala v roku 2011 sumu 786 eur. Podľa zákona č. 187/2006 Zb. o nemocenskom poistení v znení neskorších predpisov v ČR

v roku 2012 zamestnávateľ platí za zamestnanca poistné na nemocenské poistenie vo výške 2,3 %, dobrovoľne nemocensky poistená osoba samostatne zárobkovo činná 2,3 % z vymeriavacieho základu. Rozhodujúce obdobie na zistenie vymeriavacieho základu pre výpočet nemocenských dávok je spravidla dvanásť kalendárnych mesiacov predchádzajúcich mesiacu, v ktorom vznikla sociálna udalosť, rozhodujúci príjem je 2 500 Kč. Minimálny vymeriavací základ pre osobu samostatne zárobkovo činnú predstavuje 5 000 Kč a maximálny vymeriavací základ v roku 2011 sumu 148 440 Kč a v roku 2012 sumu 100 548 Kč. Priemerná mzda v hospodárstve ČR podľa údajov Štatistického úradu ČR predstavovala v roku 2011 sumu 24 466 Kč, v roku 2012 sumu 25 100 Kč. Redukčné hranice platné pre rok 2012 sú vo výške 838 Kč, 1 257 Kč a 2514 Kč. Redukčné hranice pre výpočet náhrady mzdy v roku 2012 sú: prvá 146,65 Kč, druhá 219,98 Kč, tretia 439,95 Kč. Na modelových príkladoch sme vypočítali jednotlivé dávky pre konkrétne subjekty podobne ako v roku 2002. Sumár počítaných nemocenských dávok za rok 2012 poskytuje tabuľka 2. Vypočítané údaje pre ČR sú prepočítané konverzným kurzom platným k 1. februáru 2012 1 € = 25,157 Kč.

Názov dávky nemocenského poistenia		Slovenská republika		Česká republika	
		Suma zaplateného poistného v roku 2011 v €	Suma vyplatenej dávky v €	Suma zaplateného poistného v 12 po sebe idúcich kalendárnych mesiacoch v €	Suma vyplatenej dávky v €
Nemocenské – zamestnanec		132,00	270,10	0,00	138,43
Nemocenské SZČO/OSVČ	min.	173,70	162,80	44,80	23,09
	max.	589,60	552,70	1584,76	263,88
Materské – zamestnanec		132,00	3 690,10	0,00	4387,00
Materské SZČO/OSVČ	min.	173,70	1 544,90	43,88	717,17
	max.	589,60	5 243,00	1628,55	7997,93

Tabuľka 2 Sumár vypočítaných nemocenských dávok v roku 2012

Zdroj: vlastné spracovanie

2.4 Poistné dávky v Slovenskej republike a Českej republike 2015

Podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov v SR v roku 2015 zamestnanec platí nemocenské poistenie vo výške 1,4 %, povinne nemocensky poistená samostatne zárobkovo činná osoba 4,4 %. Rozhodujúce obdobie na zistenie vymeriavacieho základu pre výpočet nemocenských dávok v roku 2015 je kalendárny rok 2014, v ktorom minimálny vymeriavací základ pre povinne nemocensky poistenú samostatne zárobkovo činnú osobu bol vo výške 402,50 eur a maximálny vymeriavací základ 4 025 eur. Priemerná mzda v hospodárstve SR podľa údajov Štatistického úradu SR predstavovala v roku 2014 sumu 838 eur.

Podľa zákona č. 187/2006 Zb. o nemocenskom poistení v znení neskorších predpisov v ČR v roku 2015 zamestnávateľ platí za zamestnanca nemocenské poistenie vo výške 2,3 %, dobrovoľne nemocensky poistená osoba samostatne zárobkovo činná tiež 2,3 %. Rozhodujúce obdobie na zistenie vymeriavacieho základu pre výpočet nemocenských dávok je spravidla dvanásť kalendárnych mesiacov predchádzajúcich mesiacu, v ktorom vznikla sociálna udalosť, rozhodujúci príjem je 2 500 Kč. Minimálny vymeriavací základ pre osobu samostatne zárobkovo činnú predstavuje 5 000 Kč a maximálny vymeriavací základ v roku 2014 sumu 103 768 Kč v roku 2015 sumu 106 444 Kč. Priemerná mzda v hospodárstve ČR podľa údajov Štatistického úradu ČR predstavovala v roku 2014 sumu 25 942 Kč, v roku 2015 sumu 26 611 Kč. Redukčné hranice, platné pre rok 2015 sú vo výške 888 Kč, 1 331 Kč a 2662 Kč. Redukčné hranice pre výpočet náhrady mzdy v roku 2015: prvá 155,40 Kč, druhá 232,93 Kč, tretia 465,85 Kč. Vypočítané výsledky sú uvedené v tabuľke 3. Sumy poistného a vyplatenej dávky pre ČR sú prepočítané konverzným kurzom 1 EUR = 27,797 CZK, platným k 1. februáru 2015.

Názov dávky nemocenského poistenia		Slovenská republika		Česká republika	
		Suma zaplateného poistného v roku 2014 v €	Suma vyplatenej dávky v €	Suma zaplateného poistného v 12 po sebe idúcich kalendárnych mesiacoch v €	Suma vyplatenej dávky v €
Nemocenské – zamestnanec		140,70	272,80	0,00	232,46
Nemocenské SZČO/OSVČ	min.	212,50	192,00	49,65	44,72
	max.	2125,20	589,30	1032,52	442,49
Materské – zamestnanec		140,70	4 262,10	0,00	4209,63

Materské SZČO/OSVČ	min.	212,50	2 047,20	49,65	811,35
	max.	2125,20	6 286,40	1030,33	7665,77

Tabuľka 3 Sumár vypočítaných nemocenských dávok v roku 2015

Zdroj: vlastné spracovanie

ZÁVER

Za účelom splnenia hlavného cieľa sme všetky získané výsledky z jednotlivých sledovaných období zrekapitulovali do nasledujúcich tabuliek podľa druhu nemocenskej dávky, zvlášť pre zamestnancov a zvlášť pre povinne poistené samostatne zárobkovo činné osoby, resp. dobrovoľne nemocensky poistené osoby samostatne zárobkovo činné. Pre porovnateľnosť dočasná pracovná neschopnosť zamestnanca aj samostatne zárobkovo činné osoby trvala vždy celý kalendárny mesiac február v danom roku. Rovnako aj nástup na materské bol vo všetkých obdobiach 18. januára, šesť týždňov pred očakávaným dňom pôrodu. Súčasne sme neuvažovali so žiadnou životnou situáciou, ktorá by mohla ovplyvniť spôsob určenia denného vymeriavacieho základu, dĺžku rozhodujúceho obdobia a zároveň výšku plateného poistného v rozhodujúcom období. V tabuľke 4 sú zhrnuté sumy poistného, ktoré zaplatili zamestnanci a samostatne zárobkovo činné osoby v rozhodujúcom období. Pretože ide spravidla o kalendárny rok predchádzajúci vzniku poistnej udalosti, sú to údaje za roky 2001, 2011 a 2014.

POISTNÉ		Sadzba poistného / Suma zaplateného poistného v predchádzajúcom kalendárnom roku v €					
		Rok 2001		Rok 2011		Rok 2014	
SR zamestnanec		1,4%	68,94	1,4%	132,00	1,4%	140,70
ČR zamestnanec		1,1%	61,02	0,0%	0,00	0,0%	0,00
SR SZČO	min.	4,8%	76,48	4,4%	173,70	4,4%	212,50
	max.		611,83		589,60		2125,20
ČR OSVČ	min.	4,4%	27,30	2,3%	43,88	2,3%	49,65
	max.		670,13		1628,55		1030,33

Tabuľka 4 Poistné

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka 5 poskytuje informácie o výške priemernej mzdy dosiahnutej v hospodárstve SR a ČR v rozhodujúcich obdobiach, prepočítané konverzným kurzom k 1. januáru v roku 2001: 1 € = 30,126 Sk = 34,083 Kč, v roku 2011: 1 € = 25,061 Kč a v roku 2014: 1 € = 27,427 Kč.

PRIEMERNÁ MZDA	Rok 2001	Rok 2011	Rok 2014
Slovenská republika	12 365 Sk (410 €)	786 €	838 €
Česká republika	14 750 Kč (433 €)	24 466 Kč (976 €)	25 942 Kč (946 €)

Tabuľka 5 Výška priemernej mzdy

Zdroj: údaje Štatistického úradu SR a Štatistického úradu ČR

Údaje o výške vyplateného nemocenského zamestnancovi v rokoch 2002, 2012, 2015 v SR a v ČR sú uvedené v tabuľke 6. V roku 2002 boli zamestnanci v ČR v prípade dočasnej pracovnej neschopnosti lepšie sociálne zabezpečení ako zamestnanci SR. Nemocenské v tomto období bolo v SR vyplácané za pracovné dni a maximálne zo sumy 350 Sk, v ČR za kalendárne dni. Aj napriek tomu, že už v roku 2002 poisťné dávky v ČR podliehali redukcii, výška vyplatenej dávky po prepočítaní na jednotnú menu euro je vyššia takmer o jednu tretinu ako za rovnakých podmienok v SR. Opačná situácia nastáva v roku 2012, kedy výška vyplateného nemocenského je vyššia v SR. Zamestnancovi v SR od Sociálnej poisťovne prináleží takmer dvojnásobná výška nemocenského, ako je to v zmysle platnej legislatívy u zamestnanca v ČR. Pre obidve krajiny platí, že prvé dni dočasnej pracovnej neschopnosti dostáva zamestnanec od zamestnávateľa náhradu mzdy. Na Slovensku je to prvých desať kalendárnych dní, pričom prvé tri dni vo výške 25 % denného vymeriavacieho základu a ďalšie dni 55 % denného vymeriavacieho základu. Naproti tomu v Čechách zamestnávateľ platí náhradu mzdy od štvrtého dňa trvania pracovnej neschopnosti za pracovné dni až do dvadsiateho prvého dňa, až potom Česká správa sociálneho zabezpečenia vypláca sociálnu dávku nemocenskú za kalendárne dni. Takúto radikálnu úpravu zákona o nemocenskom poistení schválila vláda ČR z úsporných opatrení. Percentuálna sadzba pre nemocenské v Čechách je na úrovni 60 % denného vymeriavacieho základu a podlieha redukcii podľa troch redukčných hraníc. V súčasnosti prináleží vyššie nemocenské zamestnancovi v SR ako v ČR. Legislatívna úprava zákona o nemocenskom poistení v Čechách priniesla vyplácanie nemocenského od pätnásteho dňa trvania dočasnej pracovnej neschopnosti za rovnakých podmienok ako v roku 2012. Na

Slovensku nebola od roku 2012 žiadna výrazná zmena. Preto môžeme povedať, že rozdiel medzi výškou nemocenského zamestnanca v týchto krajinách je spôsobený predovšetkým štvordňovým rozdielom v začiatku podporného obdobia. Ďalším výrazným rozdielom v oblasti nemocenského poistenia zamestnanca je, že v ČR zamestnanec na nemocenské poistenie neplatí. Povinnosť prispievať do poistného fondu má za zamestnanca zamestnávateľ a to vo výške 2,3 %. V SR na nemocenské poistenie platí zamestnanec vo výške 1,4 % a zamestnávateľ za zamestnanca rovnako vo výške 1,4 %. Z modelových príkladov vyplýva, že zamestnanec SR, ktorý má príjem na úrovni priemernej mzdy, musí v súčasnosti zaplatiť ročné poistné 140,70 € a jeho zamestnávateľ rovnakú sumu, aby mal nárok na nemocenské vo výške 272,80 € pri dočasnej pracovnej neschopnosti v trvaní dvadsať osem kalendárnych dní. Okrem toho dostane od zamestnávateľa náhradu mzdy vo výške 126,80 €. Naproti tomu v rovnakej situácii zamestnanec ČR s príjmom na úrovni priemernej mzdy, za ktorého zaplatí zamestnávateľ ročne 257,30 € poistné na nemocenské poistenie, dostane nemocenské vo výške 232,46 € a náhradu mzdy 186,50 €.

NEMOCENSKÉ zamestnanec	Suma vyplatenej dávky v €		
	Rok 2002	Rok 2012	Rok 2015
Slovenská republika	202,15	270,10	272,80
Česká republika	282,42	138,43	232,46

Tabuľka 6 Sumár vypočítaného nemocenského - zamestnanec

Zdroj: vlastné spracovanie

Sumy vyplateného nemocenského samostatne zárobkovo činnnej osobe v SR a osobe samostatne zárobkovo činnnej v ČR za sledované obdobia sú uvedené v tabuľke 7. Rok 2002 je jediným obdobím, v ktorom osoba samostatne zárobkovo činná v ČR mala nárok na vyplatenie vyššej sumy nemocenského ako samostatne zárobkovo činná osoba v SR a aj to len v prípade, keď platili poistné na nemocenské poistenie z maximálnych vymeriavacích základov. V ostatných obdobiach vo všetkých prípadoch je suma vyplatenej dávky nemocenského vyššia pre samostatne zárobkovo činnnú osobu v SR. Zistený jav priamo súvisí s výškou minimálnych a maximálnych vymeriavacích základov v porovnávaných krajinách, z ktorých samostatne zárobkovo činnné osoby platili v rozhodujúcom období poistné na nemocenské poistenie. V ČR je od roku 2002 minimálny vymeriavací základ na úrovni 5 000 Kč a platí aj v súčasnosti,

naopak v SR sa vymeriavacie základy menia každý rok podľa výšky priemernej mzdy. V roku 2002 navyše podľa vtedy platnej legislatívnej úpravy nemocenského poistenia v SR sa nemocenské dávky vyplácali maximálne zo sumy 350 Sk. V ČR v tom období bola nemocenská dávka vyplácaná úradmi sociálneho zabezpečenia od prvého dňa dočasnej pracovnej neschopnosti, ale v roku 2012 až od dvadsiateho druhého dňa pracovnej neschopnosti. V súčasnosti je v ČR v platnosti novelizácia zákona o nemocenskom poistení, podľa ktorej osobám samostatne zárobkovo činným prináleží nemocenské od pätnásteho dňa trvania dočasnej pracovnej neschopnosti, naproti tomu v Slovenskej republike samostatne zárobkovo činné osoby majú nárok na nemocenské už od prvého dňa pracovnej neschopnosti. Podstatný rozdiel medzi obidvoma krajinami je v účasti na nemocenskom poistení osôb samostatne zárobkovo činných. V ČR je dobrovoľná, naopak samostatne zárobkovo činné osoby v SR sa zúčastňujú na nemocenskom poistení povinne. Ďalší rozdiel je v percentuálnej sadzbe pre platenie poistného na nemocenské poistenie. V SR sa počas skúmaného obdobia znížila zo 4,8 % na 4,4 % a v ČR z 4,4 % na 2,3 % .

Podľa našich modelových príkladov v súčasnosti povinne nemocensky poistené samostatne zárobkovo činné osoby v SR musia zaplatiť poistné na nemocenské poistenie z minimálneho vymeriavacieho základu 212,50 €, aby mali nárok na nemocenské vo výške 192 € za dvadsať osem kalendárnych dní. Ak by platili poistné z maximálneho vymeriavacieho základu, teda sumu 2 125 €, Sociálna poisťovňa by im vyplatila nemocenské 589,30 €. V rovnakej životnej situácii dobrovoľne nemocensky poistené osoby samostatne zárobkovo činné v ČR zaplatia poistné na nemocenské poistenie z minimálneho vymeriavacieho základu 49,65 € a Česká správa sociálneho zabezpečenia im vyplatí nemocenské vo výške 44,72 €. V prípade, že sa rozhodnú prispievať na nemocenské poistenie z maximálneho vymeriavacieho základu a zaplatia poistné vo výške 1 030,33 €, prináleží im nemocenské za dvadsať osem dní trvania dočasnej pracovnej neschopnosti 442,49 €.

NEMOCENSKÉ SZČO/OSVČ		Suma vyplatenej dávky v €		
		Rok 2002	Rok 2012	Rok 2015
Slovenská republika	min.	107,81	162,80	192,00
	max.	204,14	552,70	589,30
Česká republika	min.	32,34	23,09	44,72

	max.	356,10	263,88	442,49
--	------	--------	--------	--------

Tabuľka 7 Sumár vypočítaného nemocenského

Zdroj: vlastné spracovanie

V tabuľke 8 sú uvedené vypočítané sumy vyplatenej dávky materské resp. peňažnej pomoci v materstve zamestnankyni v SR a v ČR v rokoch 2002, 2012 a 2015. V roku 2002 v SR republiky boli nemocenské dávky vyplácané za pracovné dni maximálne zo sumy 350 Sk a aj napriek tomu, že peňažná pomoc v materstve sa vyplácala za dvadsaťosem týždňov vo výške 90 % vymeriavacieho základu, táto peňažná dávka bola na úrovni 70 % peňažnej pomoci v materstve v ČR za rovnako dlhé podporné obdobie. Tu bola peňažná pomoc v materstve redukovaná podľa dvoch redukčných hraníc a počítala sa za kalendárne dni z vymeriavacieho základu na úrovni 69 %. Zlepšenie situácie poistencov poberajúcich sociálnu dávku materské v oboch krajinách spôsobilo prijatie nových zákonov, v ČR zákon č. 187/2006 Zb. o nemocenskom poistení a v SR zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení. V roku 2012 sa materské v SR počítalo na úrovni 60 % denného vymeriavacieho základu za kalendárne dni na podporné obdobie v trvaní tridsaťštyri týždňov. V ČR v tom istom roku zamestnankyňa poberajúca peňažnú pomoc v materstve dostávala sociálnu dávku na úrovni 70 % redukovaného denného vymeriavacieho základu len počas dvadsiatich ôsmich kalendárnych týždňov a aj napriek tomu podľa našich výpočtov suma vyplatenej dávky bola vyššia ako u zamestnankyne v SR. V roku 2015 podľa platnej legislatívy vzrástla percentuálna sadzba nemocenskej dávky materské v SR na 65 % denného vymeriavacieho základu. Malý pokles v ČR v tomto roku oproti roku 2012 je spôsobený oslabením kurzu českej koruny oproti euru. Na základe výsledkov našich modelových príkladov by sme mohli povedať, že v súčasnosti zamestnankyne v ČR a v SR, ktoré poberali v rozhodujúcom období priemernú mzdu, majú nárok na porovnateľnú sumu nemocenskej dávky materské resp. peňažnej pomoci v materstve. Musíme si ale uvedomiť, že vypočítaná suma materského zamestnankyne ČR sa vzťahuje na obdobie o šesť týždňov kratšie ako u zamestnankyne SR, čo v prepočte na jeden kalendárny deň predstavuje rozdiel cca 4,50 €. Ďalší podstatný rozdiel je, že zamestnanci v ČR na nemocenské poistenie neprispievajú.

MATERSKÉ zamestnanec	Suma vyplatenej dávky v €		
	Rok 2002	Rok 2012	Rok 2015

Slovenská republika	1 463,85	3 690,10	4 262,10
Česká republika	2 047,04	4 387,00	4 209,63

Tabuľka 8 Sumár vypočítaného materského - zamestnanec

Zdroj: vlastné spracovanie

Sumy vyplatených dávok materského povinne nemocensky poisteným samostatne zárobkovo činným osobám v SR a dobrovoľne nemocensky poisteným osobám samostatne zárobkovo činným v ČR za sledované obdobia sú uvedené v tabuľke 9. Na základe výsledkov našich modelových príkladov môžeme povedať, že výška vyplatených dávok osobám samostatne zárobkovo činným na SR, počítaná z minimálnych vymeriavacích základov, je vo všetkých sledovaných obdobiach vyššia ako u osôb samostatne zárobkovo činných v ČR a naopak, pri materskom počítanom z maximálnych vymeriavacích základov sú títo poistenci lepšie sociálne zabezpečení v ČR. Najnižšia výška vyplateného materského v oboch krajinách pre osoby samostatne zárobkovo činné bola v roku 2002, od kedy postupne rástla, čo vyplýva predovšetkým z vývoja minimálnych a maximálnych vymeriavacích základov, stanovených percentuálne z priemernej mzdy v hospodárstve danej krajiny, okrem minimálneho vymeriavacieho základu pre dobrovoľne nemocensky poistené osoby samostatne zárobkovo činné v Čechách, ktorý je na rovnakej úrovni 5 000 Kč. Mierny pokles materského v ČR v roku 2015 u osôb samostatne zárobkovo činných, ktoré platia poistné z maximálneho vymeriavacieho základu, oproti roku 2012 je dôsledkom legislatívnej úpravy nemocenského poistenia týkajúcej sa spôsobu stanovenia maximálneho vymeriavacieho základu a tiež oslabením kurzu českej koruny oproti euru. Spôsob výpočtu nemocenskej dávky materské je rovnaký ako u zamestnancov, tak na Slovensku ako aj v ČR. V súčasnosti podľa našich modelových príkladov samostatne zárobkovo činná osoba v SR, ktorá zaplatila poistné na nemocenské poistenie z minimálneho vymeriavacieho základu v rozhodujúcom období 212,50 eur, dostane od Sociálnej poisťovne materské vo výške 2 047,20 eur za podporné obdobie tridsaťštyri týždňov, čo predstavuje takmer desaťnásobok zaplateného poistného. Ak by si samostatne zárobkovo činná osoba platila poistné z maximálneho vymeriavacieho základu, zaplatila by poistné 2 125,20 eur a v tom prípade by mala nárok na materské vo výške 6 286,40 eur a to je menej ako trojnásobok zaplateného poistného. Naproti tomu dobrovoľne nemocensky poistené osoby samostatne zárobkovo činné v ČR, ktoré zaplatia poistné z minimálneho vymeriavacieho základu vo výške 49,65 eur, majú nárok na peňažnú dávku materské 811,35 eur za obdobie dvadsaťosem týždňov, čo je šesťnásobkom poistného.

V prípade, že by platili poistné z maximálneho vymeriavacieho základu, zaplatili by 1 030,33 eur a suma materského by predstavovala hodnotu 7 665,77 eur, čo je viac ako sedemnásobok zaplateného poistného. Na základe týchto zistených skutočností, môžeme povedať, že v porovnaní sumy zaplateného poistného a sumy vyplatenej peňažnej dávky materské, sú lepšie sociálne zabezpečené dobrovoľne nemocensky poistené osoby samostatne zárobkovo činné v ČR ako povinne nemocensky poistené samostatne zárobkovo činné osoby v SR.

MATERSKÉ SZČO/OSVČ		Suma vyplatenej dávky v €		
		Rok 2002	Rok 2012	Rok 2015
Slovenská republika	min.	772,92	1 544,90	2 047,20
	max.	1 463,85	5 243,00	6 286,40
Česká republika	min.	233,12	717,17	811,35
	max.	2 568,35	7 997,93	7 665,77

Tabuľka 9 Sumár vypočítaného materského

Zdroj: vlastné spracovanie

Výsledky modelových príkladov nám umožnili porovnať vývoj a úroveň sociálneho zabezpečenia zamestnancov a samostatne zárobkovo činných osôb v SR a v ČR pri vzniku sociálnych udalostí, akými sú dočasná pracovná neschopnosť a materská dovolenka. Podstatný rozdiel v systémoch nemocenského poistenia ČR a SR vznikol prijatím zákonov č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení a zákona č. 187/2006 Zb. o nemocenskom poistení. Dôkazom sú výsledky vypočítaných nemocenských dávok v modelových príkladoch v roku 2012 v porovnaní s rokom 2002. Vo všetkých prípadoch sme zaznamenali zlepšenie sociálneho zabezpečenia, či už zamestnancov alebo samostatne zárobkovo činných osôb. Výnimkou je poistná dávka nemocenské v ČR. Úsporné opatrenia vlády ČR na zníženie výdavkov zo štátneho rozpočtu v rokoch 2011 až 2013 sa nekompromisne dotkli aj tejto oblasti nemocenského zabezpečenia. V súčasnom období už môžeme sledovať rastúci trend, čo potvrdzujú sumy vypočítaných nemocenských dávok v roku 2015.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

KREBS, V. 2007. *Sociální politika*. Praha: ASPI, 2007. 503 s. ISBN 978-80-73572-76-1.

PECHOVÁ, M. 2008. *Nemocenské poistenie*. In: Rievajová, E. a kol. *Sociálne zabezpečenie*. Bratislava: Ekonóm, 2008. 60 s. ISBN 978-80-225-2545-9.

Priemerná mesačná mzda. In *Ukazovatele ekonomického vývoja SR. ŠÚ SR*.
[online]. Dostupné na: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=187> [cit. 2015-02-23].

Priemerná mesačná mzda. 2015. In *Statistiky-mzdy a náklady práce. ŠÚ ČR*.
[online]. Dostupné na: https://www.czso.cz/csu/czso/prace_a_mzdy_prace [cit. 2015-02-23].

Zákon č. 54/1956 Zb. o nemocenskom poistení zamestnancov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 581/1991 Zb. o organizácii a výkone sociálneho zabezpečenia v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 589/1992 Sb., o poistnom na sociálnom zabezpečení a príspevku na štátnu politiku zamestnanosti, ve znení pozdějších předpisů.

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenskom pojištění, ve znení pozdějších předpisů.

KONTAKT

Ing. Emília Balážová, PhD.

Technická univerzita vo Zvolene

Lesnícka fakulta, Katedra ekonomiky a riadenia LH

T. G. Masaryka 24

960 53 Zvolen

e-mail: balazova@tuzvo.sk